

Alles van waarde is weerloos als er geen mensen zijn die er naar omkijken....

Reactie op "Waardestellend onderzoek van generlei waarde" van Pieter van der Kuil Stichting Heemkunde Renkum en Flip Witte, Vereniging Vijf Dorpen in het Groen

Roel During

Wageningen, 3 december 2015

In een scherp getoonzet betoog keren Flip Witte en Pieter van der Kuil zich tegen de uitkomsten van een wetenschapswinkelproject en het artikel over het Waardestellend Onderzoek Renkumse Landgoederen. De onderzoekers hebben zich niet aan de opdracht gehouden is het verwijt. Dit roept op tot een reactie, waarin ik in eerste instantie een misverstand zal proberen weg te nemen, een vraag zal oproepen en vervolgens een wetenschappelijke repliek zal geven. Dit antwoord moet gezien worden tegen het licht dat een wetenschapswinkelproject de vragen en wensen van de opdrachtgever niet een op een overneemt in het onderzoek, om zo haar onafhankelijke positie te waarborgen. Graag wil ik de auteurs bedanken voor hun betoog ook al is dat fel. Het past in een traditie van discussies over waardestellingen en het aangaan van de interactie tussen kennis en maatschappij in wetenschapswinkelonderzoek.

Misverstand

Een misverstand betreft de vraag die aan de Wetenschapswinkel is gesteld. De volgende vier vragen zijn gesteld:

- Wat is de cultuurhistorische waarde van het ensemble?
- Wat is er nog zichtbaar en wat is nog te herstellen?
- Hoe uniek is dit ensemble (in ruimer perspectief)?
- Hoe kunnen we respectvol met de cultuurhistorie omgaan?

Op de tweede vraag is niet separaat ingegaan in het onderzoek, want daarvoor waren de middelen ontoereikend. Als het artikel en het achterliggend rapport dus ingaan op mogelijke omgangsvormen, dan is dat dus niet de ongevraagde mening van de onderzoekers, maar een antwoord op gestelde vraag. Er wordt geen vraag gesteld naar een waardestelling vanuit de samenstellende onderdelen, zijnde de landgoederen en buitenplaatsen of de elementen daarbinnen, maar wel over de waarde van het ensemble. Het artikel beantwoordt precies die ensemble vraag. Dat dit niet aan de verwachtingen voldoet is goed voorstelbaar, als men tenminste een gedetailleerde beschrijving van de waarden van de inliggende structuren van landgoederen en buitenplaatsen had verwacht. De vraag is echter of een dusdanig gedetailleerde waardestelling vanuit de wetenschap zou moeten geschieden, dan is immers de kans groot dat alleen de waarden van een kleine groep experts of liefhebbers wordt gerepresenteerd.

Om op de vraag naar waarden en omgangsvormen in te gaan is het van belang om te beseffen dat waarden zich niet buiten in het landschap bevinden maar in de hoofden van mensen (Jacobs, 2006). En dus is er bij de start direct aan studenten gevraagd om die waarden, toegekend door verschillende individuen en groepen, in kaart te brengen. Dit is gebeurd door middel van discoursanalyse. Uit de studentenonderzoeken (Brinkman, 2012; Staals, 2012) bleek al direct dat er waardeconflicten in het gebied aanwezig zijn, en dat er op harde toon wordt gesproken tussen en over de actoren in het gebied. Dat is vreemd omdat de tegenstellingen nou niet zo groot zijn. In het artikel en in het rapport is er voor gekozen om de citaten niet te laten zien, omdat de ervaring met de studentenrapportages leerde dat dit zeer felle reacties oproept die conflicten mogelijkwijs kunnen verdiepen. Wie daar meer van wil weten wordt verwezen naar de rapportages van de betreffende studenten.

In een discoursanalyse wordt er vanuit gegaan dat feiten en meningen worden geproduceerd in sociale interacties van mensen, veelal in gesprekken maar ook door geschreven stukken in de krant, websites enzovoorts (Dijk, 2011). Als er mensen zijn die bomen zien als natuurlijk en derhalve als belangrijker dan cultuurhistorie, dan is dat niet de mening van de onderzoekers, maar een door de onderzoekers in het veld gevonden mening die door een bepaalde groep wordt aangehangen. De kritiek van Van der Kuil en Witte op het gebrek aan onderbouwing van de uitlating van de Vereniging Vijf Dorpen in het Groen,

t.w. "zien de landgoederen niet zozeer als cultureel erfgoed maar als groen en daar blijf je vanaf!", is dan ook terecht: in het onderzoek betreft dit een toegeschreven mening. Dat had nauwkeuriger vermeld moeten worden, want nogmaals: deze mening is niet de mening van de onderzoekers.

Vraag

Het betoog van Witte en Van der Kuil is niet duidelijk als het gaat om de vraag wat de schade is die het onderzoek heeft berokkend. Ze lijken er op te wijzen dat deze gezocht moet worden in het legitimeren van een afwachtende houding van de gemeente. Maar aan de andere kant vinden ze het bedrag dat de gemeente heeft gereserveerd van 259 duizend Euro een fooi, want het betreft slechts 8 Euro per inwoner. In mijn visie is er niks zo schadelijk als een overheid die verantwoordelijkheid voor landschap opeist en daar vervolgens niets mee doet. Daarmee halen ze alle energie weg bij mensen die hun handen uit de mouwen willen steken. Deze gemeente gaat er bijvoorbeeld prat op de subsidie voor een landschapsontwikkelingsplan bij het ministerie te hebben weggehaald, zonder zelf een cent te hoeven investeren. Verwachten Van der Kuil en Witte nu dat het geld aan iets anders zal worden besteed vanwege dit rapport?

Of maken ze zich zorgen over het gevaar van verstilling? Zit daar de frustratie en de verwachte schade? Het zal ze toch opgevallen zijn dat er veel aanslagen zijn gepleegd op de ruimtelijke kwaliteit, die velen toekennen aan het gebied, zoals bijvoorbeeld de nieuwe hengstenfokkerij midden in het landgoed de Lage Oorsprong. Heeft de bevolking van Oosterbeek op de barricaden gestaan om daar tegen te protesteren? Zo zijn er veel voorbeelden van het aanknabbelen van de ruimtelijke structuren waar buiten de gevestigde institutionele partijen niks tegen wordt gedaan. Waarom niet? Omdat het gebied onvoldoende in het hart van de burgers is gesloten. Het betekent vrijwel niks in het openbare leven van de Renkumse bevolking, zo blijkt uit de studies die voor dit Wetenschapswinkelpoject zijn gedaan. Het klinkt hard, maar dat krijg je als je er niks toestaat en als er niets wordt georganiseerd. Dan blijft het een gebied voor fijnproevers en die zijn heel zeldzaam. Was de initiatiefgroep zich bewust van een gebrek aan levendigheid? Nee, zeker niet. Dat heeft geleid tot veel extra werk omdat "het niet waar kan zijn" volgens sommigen in de initiatiefgroep.

Toeval of niet, maar de Renkumse bevolking weet steeds meer van plannen maken en van aanpakken. Of het nu gaat om het centrum van Doorwerth, het plein in Renkum, de restauratie van landgoedelementen of van de Modelboerderij in Heveadorp en ook ten aanzien van nieuwe ontwikkelingen in de landgoederenzone: er komen steeds meer en steeds ambitieuzere initiatieven van de grond. Dit is van grote waarde en de gemeente zou er goed aan doen om dit te ondersteunen.

Wetenschappelijke repliek

De discussie heeft een paradigmatisch karakter. Is sociologisch onderzoek nodig om een waardestelling uit te voeren of kan het ook zonder? Zijn waarden objectief vast te stellen in een positivistische onderzoekstraditie? Het is van belang om te beseffen dat waarden veranderen onder invloed van de participatiesamenleving (Coats & Passmore, 2008). Ze zijn nimmer objectief vast te stellen. Het waardedomein behoort in de politiek besproken te worden. De intentie om waarden door middel van wetenschappelijk onderzoek vast te stellen, leidt de facto tot depolitisering. Dat we moeten leren omgaan met vele en vaak tegengestelde waarden en verwachting met betrekking tot het landschap is iets dat de komende jaren zal worden versterkt door de invloed van de transitie van een relatief top down gepland en vorm gegeven landschap naar landschappen die vorm krijgen onder invloed van de participatiesamenleving.

In de participatiesamenleving wordt de burger minder als consument gezien van de openbare ruimte en meer als iemand die daar verantwoordelijkheid voor neemt en invulling aan geeft. Waarden die daar bij in het geding zijn komen meer tot stand in de actie en minder uit de beschouwing (zie hiervoor Swidler, 1986). Overheden krijgen een andere rol, namelijk het bijdragen aan de waardecreatie die burgers tot stand brengen. Het is een interessante wetenschappelijke discussie die nog maar aan het begin staat van een nieuwe onderzoekstraditie. Het onderzoek naar de Landgoederen en Buitenplaatsen van de gemeente Renkum heeft daar een heel bescheiden bijdrage aan willen leveren.

Literatuur:

Brinkman, Remco. De landgoederenzone van de gemeente Renkum. Een onderzoek naar de meervoudige ideeën die er bestaan over de toekomst van het landgoederengebied in de gemeente Renkum aan de hand van de discours theorie van Foucault en de daarbij horende machtsverhoudingen. Wageningen UR, MSc thesis Social-Spatial Analysis.

Coats, David & Eleanor Passmore, 2008. Public Value: The Next Steps in Public Service Reform. Amsterdam, The Work Foundation. 65 blz.

Dijk, T.A. van, 2011. Discourse studies: a multidisciplinary introduction. London, Sage Publications.

Jacobs, Maarten, 2006. The production of mindscapes, a comprehensive theory of landscape experience. Dissertatie Wageningen UR.

Swidler, A., 1986. Culture in Action: Symbols and Strategies. *American Sociological Review*, 51(2), 273-286.

Staals, Koen, 2012. Het kleinschalig landschap: waardevol of waardeloos? Een analyse over de waarde van het kleinschalig landschap voor actoren en het toevoegen van waarde door actoren ter bevordering van het draagvlak voor kleinschalige landschappen als reactie op de bezuinigingen van de Nederlandse overheid. Wageningen UR, Bachelor Thesis Spatial Planning.